

Passeig fotogràfic

Ferran Mateo

Fotògraf

En el manifest de Manolo Laguillo *És possible la fotografia d'urbanisme?*¹ escriu que la fotografia pot recomposar allò fragmentat, és capaç de retornar a la ciutat la seva totalitat perduda i fins i tot descobrir l'ordre ocult –la ciutat ha deixat de ser ordenada i coherent–. D'aquest escrit fa 10 anys i no es pot negar que la fotografia contemporània ha mirat de nou la ciutat en totes les seves cares, però sobretot a l'arquitectura i urbanisme com a manera de documentar els canvis i els nous avenirs del nostres temps. Ara bé, artistes i fotògrafs ja ho han estat fent, però: poden ser les seves obres una eina útil, pràctica i evocadora per als espectadors-neòfits? A la Vanguardia apareix un lector que es refereix a l'obra *Austerlitz* de W.G. Sebald: «Sebald interrelaciona l'arquitectura i el cos humà. Explicar la complexitat dels edificis, la seva raó o desraó de ser. Es com intentar explicar el comportament humà, capaç de crear i destruir alhora, del més grandíols i del més vil». Quan em van proposar realitzar un portfoli sobre els projectes arquitectònics singulars que han marcat la transformació urbanística de Mollet –això és: el nou Consistori, el Parc dels Colors, el museu Abelló, el complex de Ca n'Arimon, etc...– vaig intentar, també, fer un recorregut paral·lel als canvis més evidents.

Escriu Eduard Bru² que els canvis decisius es produeixen quan canvia la nostra mirada de les coses i potser veure les noves transformacions permet retornar al que deixem enrera o que encara ens segueix acompanyant. El Vallès és un territori que per a mi té múltiples contradiccions i que encara no ha desenvolupat una autonomia que permetés tenir una relació més forta i alhora autònoma de la capital, i potser encara viu massa subjugat al seu quefer i les seves transformacions³. Josep Lluís Mateo escriu: «La ciutat ha estat vista tradicionalment des de la dialèctica entre centre i perifèria; entre

*lloc hegemònic dipositari de la història i el paradigma d'allò urbà i un exterior caracteritzat per la seva negació, amb un únic destí impossible que seria convertir-se en un fals record (places, carrers) de la ciutat antiga. Aquesta és ja una hipòtesi insostenible».*⁴ Un dels reptes presents és saber entendre aquest manera de créixer de la ciutat de forma explosa. Perque una cosa són les xifres aclaparadores d'un món que tendeix a concentrar-se en futures megalòpolis –en un segle hem passat d'un 10% de població vivint en ciutats al 50%, i per al 2025 la població urbana podria arribar als 5.000 milions, uns dos terços en el països pobres ⁵–, i l'altra, veure a microescala la transformació de la ciutat intermitja i les seves zones d'influència, el seu creixement difós però efectiu. Mollet també pot ser aquest laboratori per entendre aquesta homogeneïtzació importada. L'activitat pública ha canviat i els paràmetres per poder adonar-nos d'això també s'han de reconsiderar. La fotografia va esdevenir un element privilegiat per representar la ciutat, i no és coincidència que la seva expansió estigui estretament lligada a la de les grans ciutats. Però, com en tota evolució, es produeixen punts d'inflexió, algú que mira quelcom d'una manera nova, diferent, potser fins i tot per primera vegada. Entendre la ciutat ja no era solament documentar els centres històrics i els grans monuments –una manera alhora de simplificar excessivament– sinó també més enllà d'aquests límits estrets, cap a l'arquitectura més popular, on els elements s'entremesclen amb més o menys dissort, on els espais i les relacions semblen menys emmanillades per les cotilles del centre administratiu i legislatiu: la perifèria. O, com he dit, d'aquells detalls que escapen del monument. L'art contemporani n'ha begut en gran manera d'aquests espais de llibertat, s'hi ha empadronat i l'ha fet subjecte de les seves especulacions, i alhora els ha intentat preservar –la institucionalització pot ser desfertilitzadora–. Hi ha una força generatriu lluny del nucli a pesar de violar això les forces de la física. Les obres que vaig tenir de fotografiar estaven dins el perímetre de Mollet, però les vaig voler contrastar amb aquesta mateixa línia imaginària i administrativa. L'autor polonès J. Rykwert ⁶ explica el ritus de la creació de la ciutat en quatre etapes i el darrer pas, dirigit pel sacerdot o *augur*, tracta del traçat del límit –per la construcció de muralles, per exemple o per delimitar l'espai interior de l'exterior–.

La pregunta seria, a la vista del moment actual, si ara és tan clara aquesta delimitació més enllà de la d'aquesta línia imaginària, o si la muralla són ara els parkings dels centres comercials, les circumvalacions o altres elements sense aquesta concepció primera. Els originals en color

dels nous edificis triats intenten entendre aquests nous punts d'atracció –car tota obra nova, com si de certs trets vius en fes possessió–, té una etapa de joventut en el temps que li fa captivar les mirades, i si resulta una arquitectura que comprèn, serà bellmirada una vegada i altra; la que no, perdrà aquest privilegi només concedit per la novetat. Ignasi de Solà-Morales va descriure aquest espai de llibertat: «*Són llocs aparentment oblidats on sembla predominar la memòria del passat sobre el present. Són llocs obsolets en els que sols certs valors residuals semblen mantenir-se a pesar d'una completa desafecció de l'activitat de la ciutat. Són, en definitiva, llocs externs, estranys, que queden fora dels circuits, de les estructures productives. (...) Apareixen com a contraimatge de la ciutat, tant en el sentit de la seva crítica com en el sentit de la seva possible alternativa*».⁷ L'Ajuntament de Mollet ha volgut posar accent en presentar els canvis, aquest portfoli és una invitació a que l'anàlisi no sigui puntual en el territori. Com diu també l'article de Solà-Morales, l'arquitectura sembla de vegades haver estat ideada per legislar les nostres vides –car és irrefutable admetre que l'entorn ens influeix de manera molt important, i recordo el terme psicogeografia dels situacionistes–, el posar límits, colonitzar, donar forma, introduir els elements necessaris perquè un territori ja no ens sigui «estrany» –ens deixaran algun espai verge? Sense rètols?–. I en un moment on sembla que el creixement i la grua és protagonista de les corones de Barcelona, valdria la pena plantejar-se profundes interrogacions sobre les pautes de creixement. Com diu el còdi japonès del segle XVIII, l'Hagakure, l'esperit d'una època és irrepetible i, per tant, cada generació ha de fer-ho el millor possible. En la meua opinió, Mollet es troba en un moment important en la seva història contemporània perquè sembla empesa irremissiblement a decidir sobre què vol ser. Quan em vaig fer jo aquesta pregunta, he dit, vaig optar per fer una passejada pel perímetre perquè creia que trobaria aquests espais on el passat es confón amb el present i es respira una expectativa més palesa que al centre de la vila, on els canvis ja són irreversibles. Per bé o per malament, el ciutadà necessita veure quines són les prioritats, i l'arquitectura, quan és institucional, té lectura afegida que es llegeix, no falta dir-ho, de moltes maneres segons els colors.

De fet, moltes vegades quan plantava el trípod em preguntaven els que per allí passaven si eren fotografies per a noves obres, pels nous plans, que si vies d'alta velocitat, que sí noves urbanitzacions... Hi havia una altra opció però, que jo convido a que la faci cadascú, i

seria fer un tall transversal des del centre fins la perifèria i veure com ha canviat la ciutat –com es faria per llegir el tronc d'un arbre– des de l'antiga Casa Consistorial fins un camí capriciós cap el nord, el sud, l'est o l'oest. Sembla que Mollet intenti posar a prova els seus límits –el riu, les autopistes, les vies de tren, els termes municipals–. Com va evolucionant Mollet des d'aquest punt inicial segons anem fins al polígon de Can Prat, fins la Farinera, fins l'escola de Policia o si fem via cap a la Llagosta? Segurament trobarem els centres comercials –el grup Harvard Project on the City ja avisa que la ciutat tradicional europea que ha intentat resistir-se al *shopping*, és ara un vehicle per al consumisme heretat del sistema americà, amb l'automòbil com a unitat de mesura⁸, les noves urbanitzacions, els anuncis publicitaris, els espais buits en espera, els cinturons viaris, etc. És el nostre nou paisatge. I fent comptes d'aquesta possibilitat vaig optar pel passeig erràtic per la línia fronterera, l'espai que sembla serà fagocitat tard o d'hora i, per tant, una eina d'interrogació. Vaig arribar-me fins a molts dels paisatges per on solia anar amb el meu pare quan jo era petit –i a ell li dedico aquest deambular per aquest seu meu poble– perquè allà s'hi produïa un diàleg molt més aferrissat entre les forces de canvi i l'eco –I robo una cita de Josep Pla: «*El món es va tornant una fragorosa maquinària i no s'hi senten les veus de les tombes*»–.

El caminar ha estat una pràctica estètica utilitzada per les avantguardes artístiques des dels dadaistes, surrealistes o posteriorment els situacionistes⁹. Escriu Walter Benjamin que poc importa no saber-se orientar per la ciutat, i perdre's, en canvi, precisa d'un aprenentatge¹⁰. Perquè perdre's permet fugir de la traça marcada de forma tan evidentment la majoria de les vegades, per cercar certa llibertat i crear una ciutat nova, pròpia, atenent a detalls no indicats i no als fluxos pautats. Proposo aquesta passejada per després tornar a mirar els nous projectes arquitectònics, intentant comprendre i perdonant els errors i les limitacions, descobrint els encerts, amb la mirada de qui ha vist canviar el territori, n'ha estat testimoni i n'ha sentit les històries –sense anar més lluny, la meva família materna va viure on és ara el museu Abelló– o les obres que semblaven no voler definir-se quan anava al batxillerat al Sant Gervasi. Com diu Francesc Serés, Què diuen els plànols? No diuen res, els plànols. Cal parar i escoltar. I la fotografia? Què diu la fotografia? La fotografia es un gran índex, és una mirada; molts cops la pregunta vers allò que no s'entén.

Notes

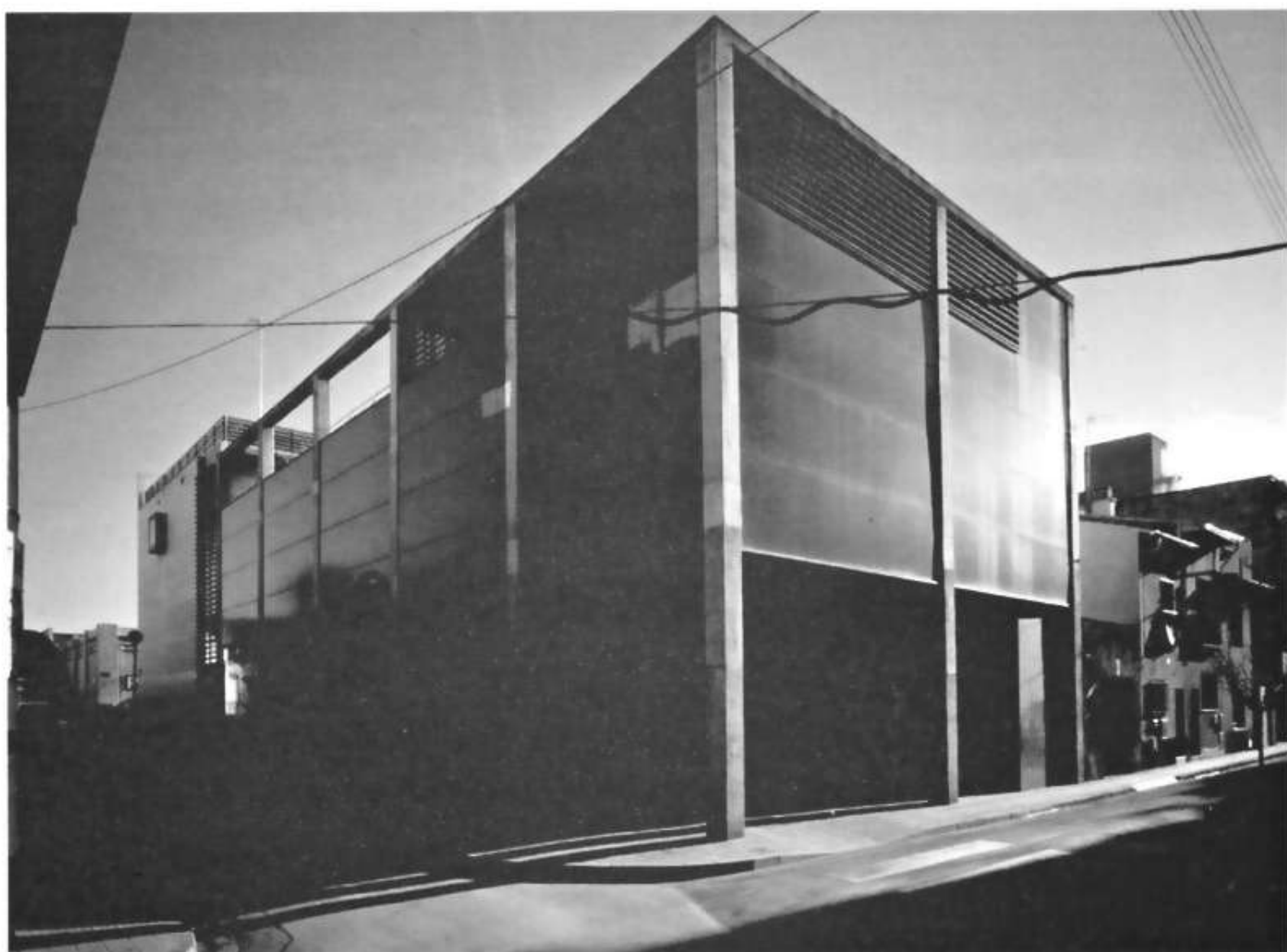
1. *Berlín* Jordi Bernadó-Ramón Prat. Actar 1993.
2. *Nuevos Paisajes, Nuevos Teritorios*, Eduard Bru - Xavier Costa. Macba-Actar. 1997.
3. Em remeto a l'article de Josep Gordi i Serrat a *El Contrapunt* del 27 de desembre de 2002. «On és el Vallès? El motiu d'aquest interrogant és que tot aquest espai és cada cop més homogeni, més urbà, més fragmentat per les infrastructures i, per tant, més mancat de personalitat pròpia».
4. A Quaderns 177.
5. Font: Global Urban Observatory.
6. A *La idea de ciudad*. Ed. Sígueme. 2002.
7. L'article es titula *Terrain Vague*, a *Anyplace*, Cambridge Mass: The MIT Press. 1995.
8. A *Mutaciones*. Rem Koolhaas - Harvard Project on the city i altres. Arc en Rêve-Actar 2002.
9. *Infancia en Berlín hacia 1900*. Alfaguara 1982.
10. A *Una llengua de plom*. Quaderns Crema 2002. La cita de Josep Pla també ha estat treta d'aquest llibre.

La nova Casa de la Vila

Casa i Museu de Joan Abelló

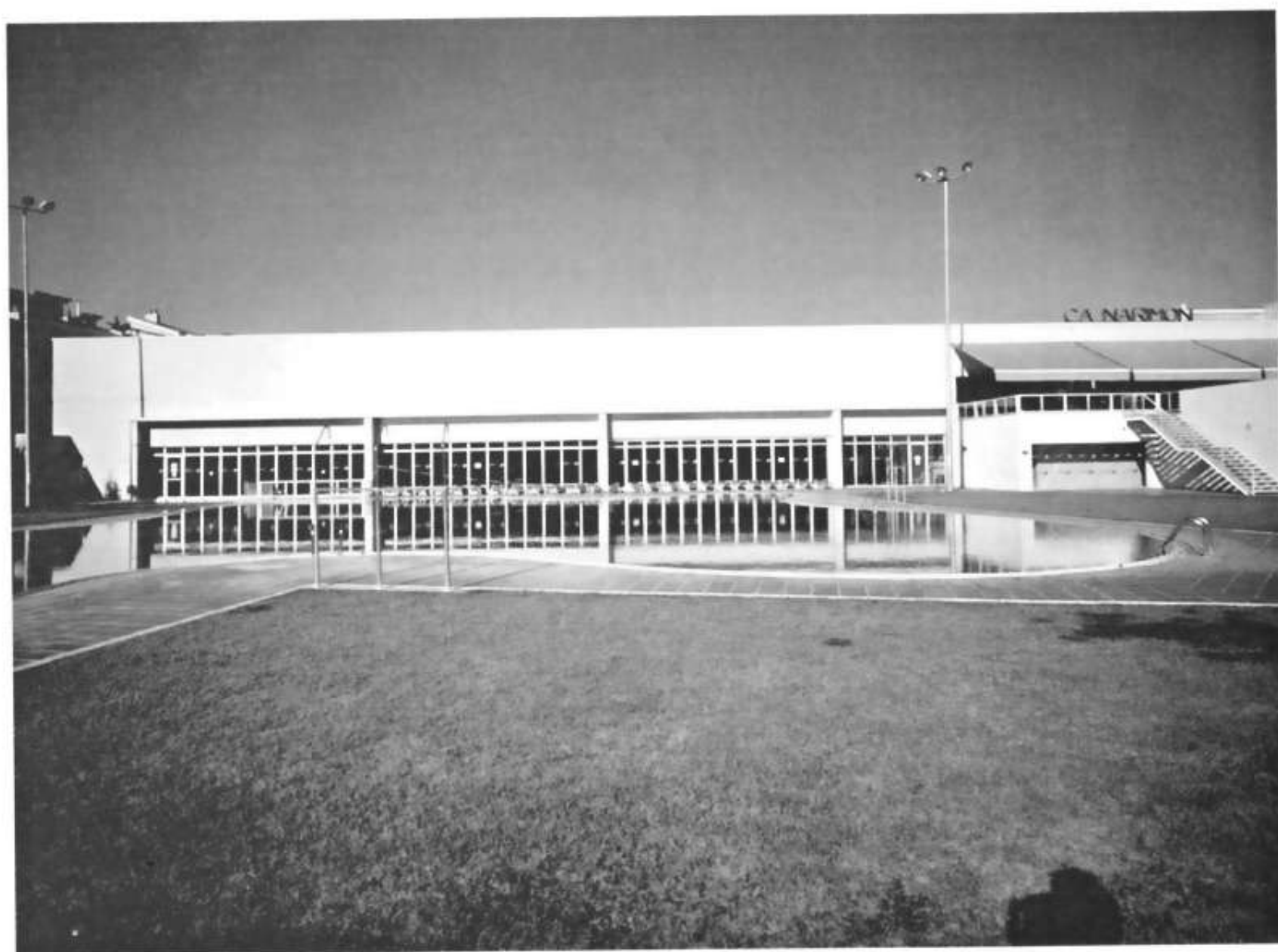

Parc dels Colors

Complex de ca n'Arimon

Parc i habitatges de Can Borrell

